

PORNOGRAFISKE PLANTENAVNE

Botanikens ”latinske” navne indgår i et fikseret system og har international gyldighed, mens planternes regionale folkelige benævnelser er produkter og bestanddele af noget i sig selv levende: sproget. De blev ”opfundet” af hyrder, bønder, gartnere, legende børn o.s.v. og retter sig ikke efter, ja går gerne på tværs af den botaniske nomenklatur, er hver *et stykke natur set gennem et primitivt temperament* (Rolf Nordhagen).¹

Vi kender ikke nogle af de ældste plantens navnes oprindelige betydning, men tør gå ud fra de ikke var abstrakte; de havde et konkret og dengang selvfølgelig indhold – gav en kort og træffende diagnose. Den tværvidenskabelige disciplin etnobotanik forsøger at samle og tolke disse små stumper sprog- og kulturhistorie, som giver mange værdifulde oplysninger, der måske ikke kan indhentes ad anden vej.

Der blev siden midten af forrige århundrede indsamlet hundredtusinder plantens navne. Men ingen plantens navneordbog kan blive komplet. Dels opstår hele tiden nye navne, og dels er adskillige gået tabt fordi man vægrede sig ved at optegne eller på tryk viderebringe de ”utugtige” synonymymer, som var *upassende at frembære til læsning for enhver stand og alder* (1838).² J. Britten og Rob. Holland skrev i forordet til deres ordbog over Englands plantens navne (1886): *We have ... purposely excluded a few names which, though*

graphic in their construction and meaning, interesting from their antiquity, and even yet in use in certain counties, are scarcely suited for publication in a work intended for general readers. Det gjaldt også anden folkløse: *En hel del af folketroen egner sig ikke til offentliggørelse, og meget er her af den grund udeladt* (Jens Kamp 1877).³

Det var en stor og uoprettelig fejl, idet ikke mindst de gamle ”pornografiske” plantens navne i dag ville have været af både filologisk, kulturhistorisk og folkepsykologisk interesse. Kompilatorerne så dog heldigvis forskelligt på sagen. Således anfører Simon Paulli i sin *Flora danica* 1648 en række obskone plantens navne, hvorimod der blandt Christiern Pedersens talrige danske plantens navne skrevet som randnoter i et eksemplar af *Hortus sanitatis* (1517) kun findes ét (stathart til *Orchis*),⁴ og ingen andre i lægebogen 1533. Sammenlignet med det fyldige danske pornografiske navnestof til *Orchis* og *Typha* er publiceret meget få herhen hørende seksualnavne i Sverige og Norge⁵ uagtet mindst lige så mange må have været kendt og brugt også dér.

Fantasiens har altid i særlig grad beskæftiget sig med kønsorganerne og fandt verden over ligheder mellem dem og planternes organer. *Convolvulus argenteus* blev i Indien kaldt *chagāndi* ’bukketestikler’ efter frugternes form, af samme grund hedder et træ hos

Togo-negrene ”testis under vædder” og en urt med tyk rod ”krum penis”.⁶

En skildring som den efterfølgende fra omkring sidste århundredskifte giver os en forestilling om, hvor sprogligt opfindsom den jævne danske befolkning har været i så henseende:⁷

Min faster og farbroder på en afsides hede-gård havde taget et fattigt barn i pleje. Hun var nu blevet 18 år, og jeg var 8 år. Nu havde plejedatteren så fået en lille dreng med en tjenestekarl på gården (han blev jaget væk). På en nabogård var der voksne døtre, de syntes jo det var grueligt som plejedatteren var kommet afsted ... de grinte og kom med de grimme hentydninger til denne pige, ja de blev så frække, at de ikke skammede sig ved at sige til sådant et barn som mig, om jeg ikke havde set noget til, hvorledes det var gået for sig. Kort sagt, de gejlede sig selv voldsomt op alene ved tanken om pigen og karlen, idet de forestillede sig hver nuance i samleget – hvordan karlen havde sat træskoene neden for alkovesengen og var kravlet op til pigen, o.s.v. Tjenestekarle og piger gejlede sig voldsomt op med deres sexualsnak, med frække hentydninger og et ordforråd så utroligt, og det over alt i mark og hjemme. Når f.eks. pigen skulle kalde karlene ind til middag, rabte hun: I ska ind å ha nøj mel a bien! Hvad karlenes svar var skal ikke fortælles men kan tænkes. Det vil forstås, at pigerne var ude af sig selv af skræk for at stå i forhold til eller give sig i lag med en karl, de blev ved med at skjule deres yndigheder, deres fristende kurver i tykke vadmelklæder, så karlene blev kun fristet af ordforrådet. Omkring på min farbroders gårdporte og lugelemme skrev tjenestekarle og tjenestedrenge med en tollekniv de frækkede og mest uhumske ord, og de ord fik lov til at forblive; husbond tog ingen notits deraf. – [Karlene drev ofte sodomi.] Da kvindfolkene ikke kunne få naturlig tilfredsstillelse hos karlene, søgte de udløsning gennem et liderligt ordforråd dage og aftener igennem.

I folkfantasin har många blomdetaljer liknats vid människors eller djurs könsdelar. Här en Phalaenopsis med fantasieggande former. Foto: Håkan Tunón.

Det foreliggende danske navnestof med homologe skandinaviske (og enkelte andre) synonymer anføres her grupperet efter kroppsdele og -funktioner; årstallene gælder de litterære belæg.⁸

PENIS

Acorus calamus (kalmus): *drengepik* Himmerland, omtydning af pæk 1808ff., Sønderjylland, mht. pæk = lanse (bladformen), på grund af blomsterkolbens form og skrå (erigerede) placering, jf. ty. *nunneficker*.

Ajuga reptans (læbeløs): *præstepintel* Sønderj., mht. pint = penis, lånt fra *Orchis* (s.d.) med lignende blomsterstand.

Artemisia abrotanum (ambra): *statart* < ty. standhart ’membrum virile’ Bornholm o. 1870, Roskildeegnen o. 1910, anvendt som afrodisiakum, sml. *Orchis* og *Eryngium*.

Arum maculatum (dansk ingefær): *præstekok* 1768 (kok = penis), *præstepit* o. 1700, *-pintel* Sønderj., *munkesvans* 1648–1900, suffiks vel her penis jf. sv. *munksvans* 1638–84, *-tygh* 1683–1880, *-pes* 1659–1880, *munkekijl* 1648.

Borago officinalis (hjulkrone): *præstepik* o. 1700, måske overført fra *Echium* (s.d.) i samme botaniske familie med lang valseformet blomsterstand.

Digitalis purpurea (fingerbøl): *bullen munkepil* (= -penis) Midtjyll., vel fordi den rørformede blomst foroven er ligesom opsvulmet og indvendig har pletter, der kan ligne filpenser o.a. betændelse.

Equisetum (padderok): *præstepintel* Salling o. 1870, *-pil* Hjørringegnen, *-pik* Nord- og Midtsjælland, *hundepik* ved Roskilde, *røvepik* Århuseggen; efter sporehusets form øverst på en stiv stængel, jf. no. *finnkukk*, *-peis*, *revpeis*, sydsv. *tjurpitt*.

Eryngium maritimum (mandstro): *standhart* 1648–1774, *stendel* 1648–o. 1700, fra tysk til *Orchis*, der også blev anvendt som afrodisiakum, jf. *mandstro* 1596ff., *mandshjælp* 1619–1821.

Geranium (storkenæb): *præstepintel* Sønderj., sigtende til den lange tilspidsede frugt.

Gladiolus communis: *præstepik* 1829, efter blomsterstanden.

Lathraea squamaria (skælrod): *præstepik* Sydsjælland o. 1890; planten har en tyk underjordisk stængel.

Linaria vulgaris (torskemund): *hundepes* Jylland o. 1890; blomstens spidse nektarspore.

Mentha aquatica, *M. spicata* (mynte): *statåt* Bornholm o. 1870ff., vel af stathart etc. (se *Orchis*), blomsterstanden er spids og stiv.

Ononis (krageklo): *pik* Jylland 1821, 1829, Mols o. 1870 *pek*; *pigurt* 1764, 1810. Navnene skyldes de piggede (tornede) stængler, men der kan også foreligge en omtydning – no. har *hundekukk* 'hundepenis' sigtende til de bleg-røde blomsters krumme "køl".

Orchis (gøgeurt): *præstepik*, *-pintel*, *-pit-tel* Jylland o. 1870ff., eufemistisk *præstepyntel*, *-prik*, *-pige*, *-pinsler* o.a., *præstekok* Fyn; tilsvarende i andre europæiske sprog. *Stendel* 1561 fra tysk *ständel*, *stendelkrutt* (1485) ligesom *standhart* og *stathart* 'membrum virile'

Præstepintel, *hundepik*, *røvepik*, *finnkukk* eller *tjurpitt* är några namn för padderok eller åkerfräken (*Equisetum arvense*), ur *Archoug*, F. W. C., 1875: *Naturlära för elementärläroverken*. 2. Lära om växterna. Lund

1533–1715. Nogle arters testesdannede rodpar affødte allerede i Hellas navnet *orkis* 'testikel', over jorden står blomsterstanden som en konstant erigeret penis. En dreng blev på Ribeeegnen af faderen lokket til at tage en kurvfuld "præstepik" med til kirkens pinsudsmykning – netop den suspekte blomst degnen udtrykkeligt havde forbudt børnene at plukke.⁹

Petasites hybridus (tordenskræppe): *præstepik* Sjælland; må være fra *Orchis* med lignende blomsterstand.

Phallus impudicus (stinksvamp): *præstepik* N.Jylland, N.Sjælland, jf. tysk *pintchen* 1654, 1834, *stert-*, *rutenmorchel* 1760ff., *hundepitten*, eng. *devil's horn* (horn = membrum virile), ital. *fungo cazzilo* 'æselpenis', rum. *pula-calului* 'hestpenis'. Frugtlegemet har en meget iøjnefaldende lighed jf. slægtsnavnet *Phallus* 1564ff.

Raphanus sativus var. *acanthiformis* (kina-radise): *hestepik* V.Sjælland; indtil 12 m. tyk, pølserund, hvid rodfrugt.

Scilla italica (hyacint): *præstepik*, *-kok(ker)* Fyn, euf. *præstebukser*, *-munke* smst. Blomsterstandens form.

Tropaeolum majus (tallerkensmækker, blomsterkarse): *kropik* Jylland o. 1925, euf. *kromand* (-mænd) Ø.Jylland 1912–43; hentyder til den lange lidt krumme nektarspore.

Typha (dunhammer): *præstepit*, *-pik* 1829ff., *-pintel* N.Jylland o. 1870, *-kok* øer i Smålandshavet (brugt af kvinder i stedet for præstepik), euf. *præstekæp* og *præst* Sønderj., Slesvig; *fløjls-pik* o. 1870 Jylland, Sjæll., Bornholm, *-kok* Himmerland o. 1870 jf. no. *fløyelskukk*; *honingpik* Syd- og Sønderj., *nonnepik* Ø.Sjælland jf. *jomfrutrøst* Kbh. og *selvfornøjer* Midtsjælland; *kong nosseløs* og *Kristian koldpik* M.Sjæll. 1950;¹⁰ *rævepit* Thy o. 1870. Den store valseformede brune blomsterkolbe sidder på en tyk opret stængel; nonner o.a. ugifte kvinder siges at have benyttet den til onani. Min far (f. 1883) fortalte, at han sammen med andre drenge morede sig med at plukke dunhammer og spørge bedstefaderen, hvad den hed – han svarede hver gang uanfægtet: den dér hedder præstepik. – En malermester dekorerede dørene i en præstegård med bl.a. 3 dunhammer; det gav anledning til latter i sognet, og da pastoren var blevet gjort opmærksom på det lod han dørene male om.¹¹

Verbascum (kongelys): *præste-*, *provstepik* N.Sjælland; efter blomsterstanden.

TESTES, SCROTUM

Convolvulus arvensis (snerle): *kodde* 'scrotum' ved Løgstør o. 1870 ('kojer'); frugtens form.

Erica tetralix (klokkelyng): *katterædder* ('katrejer') Thy, Mors, Salling o. 1900. Blomstens form.

Dunhammer eller kaveldun (*Typha latifolia*), ur C.A.M. Lindmans *Nordens flora*, 1917.

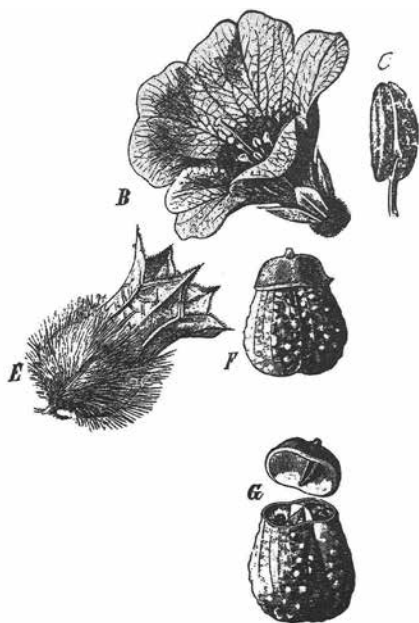
Euphorbia (vortemælk): *katterædder* 1820ff., Jylland den scrotumlignende frugt indeholder to–tre ret store frø.

Hyoscyamus niger (bulmeurt): *fandens nosser*, *-pung* 1648–1802; frugtens form.

Melandrium rubrum (dag-pragtstjerne): *fandens koddersten* Samsø jf. Sydsv. *smällkodd*; sigter til den store ovale frugtknude eller blomsterbægerets form, sml. *Silene*.

Mespilus germanica (mispel): *blommenosse(r)* Ærø; den runde frugt indeholder store sten; se *Anus*.

Orchis (gøgeurt) og *Platanthera* (gøgelilje): *hundenosse(r)* 1688ff., *rævenosse(r)* 1688ff.; V.Jylland, begge i andre europæiske sprog; *bukkenosse(r)*,¹² *hestekodde* Samsø o. 188? *nosseurt* 1787, N.Jylland o. 1870, M.Sjælland,

Bulmeurt eller bolmört (*Hyoscyamus niger*),
ur Henrik Viktor Rosendahl, *Lärobok i farma-*
kognosi, 1897.

fandens sten o. 1870, – *nosse(r)* Samsø o. 1870, – *ræddersten* Rønæs jf. sv. *nosserot* 1806ff., fi. *mulkkujuuri* 'testikelurt'. Nogle arter har parvise runde rodknolde, sml. Penis.

Raphanus raphanistrum (kiddike): *kodde(r)* Thy, Mors 1802ff. om to sammenhængende led af skulpen; også navn til lille ærtebælg (Jyll.); frugtvæggen slutter stramt om frøene.

Rosa (rose): *koddebear* Jylland til hyben, der er ovale og indeholder stenfrugter; o. 1900 "hivkår".

Silene, oftest *S. cucubalus* (blæresmælde): *smaldekotte* Bornholm o. 1870ff., *fandens pung* o. 1870 jf. sv. *smällkodd*, *har-*, *gumse-*, *baggpung* (to sidste 'vædderscrotum' sammenligning med blomstens oppustede bæger.

Thymus serpyllum (timian): *lammekodde* o. 1530; det lyserøde efterhånden brunlige blomsterhoved i enden af grenen.

Sv. har til *Rubus saxatilis* (fruebær) *kodden* 1745ff., *koddon* 1880'erne, *koddebear*, stenfrugterne sidder ofte parvis *Iris germanica*: *hästkodd* efter frugtens form; *Filipendula hexapetala* (mjøddurt): *galtkoddar* – de ægformede rodknolde, der desuden oprødes og ædes af svin; *Geum rivale* (engnellikerod): *kalv-*, *kattkodd*, *-ballar* (1745ff.), *får-* og *gumsepungar* 1638ff., *baggpunga* 1745ff., skyldes de runde hængende blomster; *Sedum* (stenurt): *katt-*, *harkodd*, *gubb-* og *kalekodd* 'gammelmands scrotum', *koddkål* – sigter til de opsvulmede birødder og/eller korte tykke blade jf. fr. *teste de souris* 'musestiksel', allerede 1548 omtydet til *tette de souris* 'musepatte'; *Polygonatum odoratum* (kantet konval): *bocka-*, *bagga-*, *vårapungar* Småland 1780, efter de hængende blomster; *Ajuga pyramidalis* (læbeløs): *oxmurre* 'tyretstiksel', blomsterakset er firkantet og tæt behåret.

VULVA, PUBES

Chenopodium vulvaria (stinkende gåsefod): *kusseurt* 1697–o. 1870 jf. tysk *stinkende hure* 1667–1776, *fozzenkraut* 1769ff., holl. *kuttenkruid*, fr. dial. *herbe du conô* 'cunnusurt'.

Cirsium palustre (kærtidsel): *klog kudder* Himmerland o. 1870 må være det omdannede klåkutte, se *Dipsacus*; planten er tætornet – jf. sydsv. *pockers rårhår* 'den ondes penishår' til *C. vulgare*.

Crocus blev gennem plur. *krokusser* til *krokoner* og *hotelpiger*.

Dipsacus silvestris (kartebolle): *klåkusse* 1648, 1769, klå = kradse, klø; navnet sigter enten til plantens (svage) ildelugt eller pubes: den tætstillede, stikkende blomsterstand – jf. ty. (Westfalen) *kuttenkrätzer*.

Echium vulgare (slangehoved): *klåkunta* Bornholm, af skånsk *klåkunta* 1751ff., i sv. også *blåkunta* 1792ff., suffiks = cunnus; den tragtformede blå blomst på en stivhåret plante, jf.

ty. *quäckerkutt*, *weiberfrusch* 'kvindeletfærdighed' og *pferdefitz* (dial. *pfafitz*) 'hoppevulva', sml. *Galeopsis*.

Equisetum (padderok): *kuttegræs* Sønderj. ("kotgræs"), de sterile skud er *stive som kothår*.

Galeopsis speciosa (hampagtig hanekro): *kläkotta* Bornholm o. 1870ff.; frugtstanden har stive og kradsende bægerflige, jf. sydsv. *kläkunta*, sml. *Echium*.

Linaria vulgaris (alm. torskemund): *hundefitte*, *-kutte* V. Jylland o. 1900 ("hunkoter"); nektarsporen er tragtformet og spids, jf. sv. *kossegräs* 1638ff.

Lonicera periclymenum (gedeblad): *kløkusse* Horns h., suffiks måske efter inderbarkens ramme lugt; klø af klyve = klatre?

Mespilus germanica (mispel): *fissepære* Fredensborg, jf. mlat. *vaginella*;¹³ præfiks = vulva: frugten har foroven en nedsænket rund skive omgivet af de blivende bægerblade. Fis = i det østlige Danmark de indtørrede blomster over lille grube øverst på æble og pære, her vel også en sammenligning med *cunnius*; *frugten ... hafuer en vijd og bred Fijs eller Reff* [røv], som den paa Danske gemeenligen kaldis: Simon Paulli 1648, s. 294, jf. o. 1700ff. *kragefis*, *-ars*, *-røv*. Det sidste neg blev i det nordøstlige Sønderjylland kaldt *fisseneget* (med tidsler i toppen, *fissemand*), euf. *pigeneget*, svarende til *hvedefitte* Næstvedegn, måske fordi det engang blev forsynet med en vulva-atrap.

Prunus padus (hæg): *kællingekussetræ* Sjælland, over kus-, kostræ omdannet til *kællingekost* Sydsjælland; inderbarken har en ram lugt, det samme gælder

Rhamnus frangula (tørst): *gammelkællingekussetræ* Sjælland. Loll.

Salvia sclarea: *grækusse* 1648–1772; efter den ildelugtende, gråligt behårede plante.

Sedum acre (bidende stenurt): *pillefrue* Vendsyssel o. 1900, måske af *pikfrue* < *frue*-, *kvindepik* = *clitoris* og da fordi bladene er korte og tykke; Simon Paulli 1648, 258: *foruden*

disse ... Danske Nafne, som denne Vrt hafuer, blifuer den ocsaa med it Ofvermaade w-tuctigt Nafn næfnet, med huileket den ikke burde at næfnis" – jf. *herba amoris* 1583 (til *S. maximum*) og *tripmadam* 1817ff., Als o. 1870 fra fr. *trique* -> *tripemadame* 1546ff., eng. *prick-madam* (*prick* = *penis*, 1688 *prick-my-dame*) af uvis oprindelse, tydet som 'fruepenis'.¹⁴

Stachys palustris (kærgaltetand): *kløkusse* Loll.-Falster; som andre læbeblomster med stive bægerblade og stram lugt.

Sydsv. har *fårfitta* til *Saxifraga granulata* (kornet stenbræk) og *Viola palustris* (engviol): blomsten blev sammenlignet med dyrets ydre kønsdele.

COITUS, HYMEN

Arum maculatum (dansk ingefær): *munkefans* 1577–1841 jf. førlinnéisk *Genitale monachorum*; suffiks til *fanse* = berøre (kvinde) på utugtig måde.

Equisetum (padderok): *kneppegræs* 1820, *-strå* S. Slesvig, Jylland o. 1870ff.; relationen til *coitus* usikker: *kneppe* = give en knækkende lyd (som når man trykker på eller river den leddelte stængel over), men også have samleje (vulg. *knalde*), her måske beslægtet med *knipse*, let slag, i videre betydning behandle hårdt, oldn. *kneppa* = trykke, klemme; no. har *kneppegræs* og *kvellkneppe* til *Oxalis acetosella* (skovsyre), hvis blade "knepper sig i hop" om aftenen; jf. ovenfor *kuttegræs* og under *Stellaria*.

Hesperis matronalis (aftenstjerne): *pigernes mødom* (plante med hvide blomster) og *karlenes mødom* (røde blomster) Østmøn, *pigernes fornøjelse* Sjælland; vel oprindelig til *Cardamine pratensis* (engkarse): ved fuldmodningen springer frugtens to klapper pludselig op, og frøene slynges bort.

Impatiens noli-tangere (springbalsamin): *mødomsurt* 1648–1826, også i sv.; sigter til

den urørlige (eller uberørte) ”eksploderende” kapselfrugt.

Nicotiana rustica (tobak): *bondepul* Falster o. 1870 om tarvelig tobak, suffiks af uvis oprindelse (vulg. for samleje).

Orchis (gøgeurt) og *Platanthera* (gøgelilje): *giljeurt* 1594ff., Jylland og Fyn 1800 (”gilleurt”), til gilje = forføre, bejle jf. *færø*, *nålgagras* (orkideen *Hammarbya paludosa*, hjertelæbe), nålg = stærk lyst til samleje.¹⁵

Stellaria holostea (fladstjerne): *knepperose* S.Fyn o. 1870 (”knæprose”); blomstens oppustede bæger knepper (knalder) når det slås itu; sml. *Equisetum* og

Thalictrum flavum (frøstjerne): *knep-i-panden* 1648–1820 (”kneb i pande”); Simon Paulli 1648, s. 365: *nogen aff den gemeene Mand ... skiemte med den* – man har måske slået hinande i panden med den bløde blomsterstand.

Tropaeolum majus (tallerkensmækker): *pigernes mødom* N.Fyn o. 1920–30, jf. tysk *kuttenblume*; planten har skøre stængler, i den store røde tragtformede blomst er adgangen ligesom blokeret af frynser og støvbærere.

ANUS

Mespilus germanica (mispel): *åbenars* 1692ff., Syd- og Sønderjylland, S.Slesvig, *åbenrøv* 1694ff., Als o. 1870 (”åbenrev, -ast”), S.Fyn, NV.Sjælland, Falster (”ovvenrøvver”), *åbenrøvtræ* Langeland 1886; præfiks omtydet til *aberøv* 1648–1715, *-ars* o. 1700, kan også sigte til nogle abers nøgne bagdel (*aberøv* er slang for misdannet tomat); *præsterøv* Fyn (Holmstrup), *røvpisser* Langeland 1925 og o. 1940; i Angel og Sønderj. over dial. *åf(f)enås*, *åfenøs* udviklet til *åf*, *of*, *offenosses* (Ærø) sml. *blommenosse(r)*. Den gråbrune, fladt pæreformede og dunhårede frugt indeholder ret store sten og har øverst en rund indsænkning omgivet og delvis dækket af de lange smalle bægerflige.

Springbalsamin eller *springkorn* (*Impatiens noli-tangere*), ur *Otto Thomé, Flora von Deutschland, Österreich und der Schweiz, 1885.*

”Åbenrøv” hører til de ældste kendte vestgermanske (angelsaksiske) plantenavne – første belæg som *openers* i et engelsk glossarium fra 900-tallet;¹⁶ Chaucer (1340–1400) bruger formen *openers*, siden stavet *openarse*, *openass*, eufemistisk *open-tai*; i Skotland *how-doup* ’hul podex’ og *hose-doup*.¹⁷ Navnet genfindes (tildels forvansket) i Nordtyskland (Oldenburg-Mecklenburg): *åpenårseken* (1667ff.), *-eers*, *-ersken*, *-ihrssen* etc.¹⁸ og *apendors* (nt. apen ’åben’ henført til ap ’åbe’), *openars* etc., i Rhinl., Pfalz og Luxemburg *hundsarsch*, *-fotze* ’vulva canina’ – jf. fr. *cul d’singe* ’åberøv’ (Cote d’Or), *cul d’ané* ’æselrøv’.

Orchis (gøgeurt): *fruens hånd* og *fandens røv* Mors 1925, hentyder til den lyse og mørke rod-knold, jf. fi. *perseheinä* ’røvuurt’.

FÆKALIER

Achillea millefolium (røllike): *røvsnerpe* Bornholm, anvendt mod diarré, sml. *Rumex*.

Actaea spicata (druemunke): *fårelort* 1648–1802, efter de sorte bærs lighed.

Empetrum nigrum (revling): *rævelort(e)* Vendsyssel, ”bærrene” ædes af ræve og de runde stenfrugter findes i dens ekskrementer.

Galium verum (gul snerre): *børnelort(e)* N.Sjælland, *barneskidt* Sjælland o. 1870, Nord- og Østjylland, N.Sjælland; den tætte gule blomsterstand, jf. sydsv. *barnlorter*, *-skit(a)*, *-fes*, *brudgummefes* som modsætning til *bondfes* til *G. boreale* med hvide blomster.

Hioscyamus niger (bulmeurt): *bullenlort* Midtsjæll. 1919, fordrejet og omtydet af bulmeurt, også *pigelort* Sjæll.

Rumex (skræppe): *tæprawa* ’lukke + røv’ Bornholm, frøene anvendt mod diarré jf. *røv-skræppe* NV.Sjælland og sydsv. *tåppeskita*.

Silene cucubalus (blæresmælde): *pisseblomst* Sjælland o. 1870, vel efter tilskrevet urindrivende egenskaber.

Sv. har *fårlort* til *Polygala vulgaris* (mælkeurt) efter de mørke blomsters form; *Ononis hircina* (krageklo): *märrpiss* ’hoppepis’ og *skams fes* ’fandens fis’ på grund af ildelugten – i no. *lensmannlort* til *Pedicularis palustris* (engtroldurt) efter blomsterfarven; *Chenopodium album* (gåsefod): *lortstokk*, *-stamp* (lort er fællesnavn til ukrudt); *Potentilla barnskitblomst* (de gule blomster) og *skitlugtgras* til den stinkende *Stachys silvatica* (skov-galtetand).

SKJULTE SEXUALNAVNE

Tusindfryd til kurvblomsten *Bellis perennis* kendes litterært fra 1622, ”forbedret” 1688ff. til *tusinddyd(er)*. Plural-navnet *tusindpitter* 1648ff. blev optegnet på Samsø som *tusindbetter* endnu o. 1860; omtydning i jysk til *tusindpig(ge)* > *tusindpiger* 1774ff. brugt især i det sydlige Danmark. Sidste led i *tusindpitter* er beslægtet med æda. pint, pintel penis, det oprindelige navn var formentlig

tusindpik(ker) med relation til de talrige randkroners form, mens *tusindfytte* Midtsjælland 1943 gælder de rørformede kroner. Kurvplanten *Achillea millefolium* (røllike) med lignende blomster kaldes *tusindpitterurt*. I *nøgne piger* til *Equisetum* (padderok) fra Sundeved o. 1870 foreligger måske også den dial. pluralform pikker, jf. isl. *goibeytill* (suffiks = penis) og andre nordiske navne.

Bingelurt (*Mercurialis*) 1648ff. blev indlånt fra tysk *bingelkraut* (1485ff.). Betydningen er omstridt, præfiks er blevet henført til bingeln, binkeln ’urinere’ (anvendt som diuretikum) og mht. büngel, oht. bungil ’knold’, men sigter snarere til den todelte behårede spaltefrugts lighed med scrotum (hvorfor hunplanten tidligere blev betragtet som hannen, man skelnede förlinnéisk mellem *Mercurialis testiculata* og *M. foemina*).

(Mose-)bølle (*Vaccinium uliginosum*) 1688ff. (i stednavne 1610ff.) er beslægtet med nt. navne, der har bulle ’tyr’ som forled, jf. *muni-beeren* (Schweiz, muni = avlstyr) og sv. *hund-bollar*, *-kodde*, no. *bikkjekodder* ’hundetestes’, idet de ofte parvise frugter blev sammenlignet med dyrets testikler og efter signaturlæren anvendt som veterinært afrodisiakum.¹⁹

Korbær (*Rubus caesius*) 1662ff. (ældste belæg til *R. saxatilis*, fruebær). De som regel få (2–4) små frugter, som danner ”bærret”, indeholder hver en temmelig stor sten og blev i sv., tysk, fr. og ital. associeret med scrotum eller testikel. Navnet må være dannet af koddebær, som i jysk gælder rosenhyben, også kaldt *hivkår* ’hybenkodder’.²⁰

Bærnavnet ribs skal stamme fra arabisk ribås (en art rabarber) eller være beslægtet med tysk rebe = vinranke. Udtrykket ”et surt ribs” gælder oftest en kvinde, ”ribs, trilleribs” er slang for den unge kønne og charmerende – jf. en Blæksprutte-parodi 1928 på Ludvig Holsteins ”moderne” sagaoversættelse: Helga hed ribset, og det var en morderlig god pakke.²¹ Det nu næppe brugte rippe kan sammenstilles

med sv. dial. og færø. rippa = letfærdig kvinde; rippe har også på dansk nedsættende betydning: surmulende, tvær, rapmundet kvinde. I æda. var rippe at strejfe om eller (om dyr) at parre sig – heraf rippeged, -tæve o.a. dyrenavne til løsagtig kvinde; ripperi = utugt, rippesyge = løsagtighed, gejlhed etc. Det er påfaldende, at ordet næsten udelukkende bruges om kvinder og hundyr. Verbet ribbe og ribbe, subst. ribbe kunne sammenholdes med eng. reps (rips), holl. rips = stof med ophøjede striber (sml. maritimt revle), i eng. måske af a rib = en ribbe eller et ribbén jf. ty. rippe, gerippe og ribbe om tremme i gymnastikredskab. Fælles- og grundbetydningen var åbenbart noget smalt og langt; i de gamle benævnelser for kvinder og hundyr kunne rip således være penis.²²

Andre tilslørede seksualnavne til planter er *venushår* (bregnen *Adiantum capillus-veneris*), der som artsnavnet viser egentlig betegner gudindens pubes, og *vanille* < sp. vainilla 'bælgfrugt', dannet af dim. til vaina = skede (vagina) sigtende til kapselrugtens form.

MOTIVANALYSE

Det her fremlagte danske materiale omfatter i alt 74 navne (varianter og eufemismer ikke medtaget) fordelt på 60 botaniske slægter – i de seks motivgrupper således:

penis	22 slægter
vulva, pubes	17
testes, scrotum	14
coitus, hymen	9
fækalier	7
anus	2

De fem med flest pornografiske navne: *Orchis* + *Platanthera* 12, *Typha* 10, *Mespilus* 7, *Equisetum* 6 og *Arum* 4.

"Penis sacerdotis" er i Syd- og Sønderjylland det helt dominerende navn – til 13 af

Adiantum capillus-veneris, ur J. Sowerby's
English Botany, 1887 (1886).

gruppens 22 slægter, "Testes-Scrotum" mest udbredt i det øvrige Jylland og på øerne. Førstnævnte blev affødt af nysgerrigheden vedrørende gejstlighedens seksualvaner før reformationen, da den levede i cølibat og efter en almindelig opfattelse alligevel gjorde flittigt brug af kønsorganerne. Til spekulationerne bidrog siden den ofte store børneflokk i præstegårdene samt almuens drille- og skæmtelyst, der gjorde præsten (og degnen) til hovedpersoner i talrige erotiske fortællinger. Man bemærker, at præst og provst, men ikke degn, biskop og pave er repræsenteret i navnene – tysk har en lang række obscøne plantenaavne med *pfaffen* som præfiks. I Sverige blev optegnet særlig mange scrotum-, meget få penis- og ingen coitus-navne; omvendt fik *Geum rivale* og *Sedum* adskillige svenske seksualnavne, men ingen hos os. Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at uagtet der bruges talrige slangudtryk for menses, sigter intet plantenaavn direkte hertil.

Bortset fra "åbenrøv" er anus-motivet meget svagt udviklet og synes at have sin nordgrænse i Danmark. Der foreligger således kun to danske 'røvlukke' (anvendt mod diarré), – *stopparsch*, *-loch* er i Tyskland knyttet til ikke færre end ca. 20 botaniske slægter.²³ Vi har ikke hæftet os ved den gule åkandes frugtform, som i tysk inspirerede til "gåserøv", polsk "hønsrøv"; det samme gælder vore havers almindelige *Colchicum* (tidløs), der fik meget udbredte tyske anus-navne (kapselrugtens "sømme" foroven sammenlignet med rima ani); sydfra indlånt kun *nøgen hore* 1648ff. afsvækket til *nøgen jomfru* 1772ff.

KILDER OG TILFØJELSER

- 1 *Bergens Museums Årbok*, 1945, Naturvid. række, nr. 10, s. 8.
- 2 Philipp, R., 1838, *Skaberens Verk*, ORT, s. 201.
- 3 Kamp, Jens, 1877, *Danske Folkeminder*, Odense; sml. hans forord til *Danske Folkegælder*, 1914, Vejle, s. 6f.
- 4 Tilander, Gunnar, 1934, *Danska växtnamn. Egenhändiga anteckningar av Christiern Pedersen*, København.
- 5 Således har hverken Jenssen-Tusch, Lyttkens eller Vide [se note 8] svenske og norske sexualnavne til *Typha*.
- 6 Gubernatis, A. de, 1878, *La mythologie des plantes* 1, Paris, s. 91; *Globus* 95, 1909, s. 282.
- 7 Meddelt 1960 af Kirstine Nielsen, Ejsing pr. Vinderup.
- 8 Størsteparten af navnestoffet er hentet fra: Jenssen-Tusch, H., 1867–71, *Nordiske Platenavne*, København; Lange, Johan, 1959–61, *Ordbog over Danmarks Platenavne* 1–3, København, og sm. Forf., 1966, *Primitive plantenavne*, København; Lyttkens, Aug., 1904–15, *Svenska växtnamn*, Stockholm; Vide, Sten-Bertil, 1966, *Sydsvenska växtnamn*, Lund; Høeg, Ove Arbo, 1974, *Planter og tradisjon*, Oslo; Suhonen, Pentti, 1936, *Suomalaiset kasvinnimet*, Helsingfors; Marzell, Heinr., 1943ff., *Wörterbuch d. deutschen Pflanzennamen* 1–4 + registerbd., Leipzig.
- 9 *Skattegraveren* 1, 1884, Kolding, s. 96; om gøgeurter som afrodisiaka: Brøndegaaard, V. J., 1956, i *Danske Studier*, s. 55–101 (også *Sudhoffs Archiv* 55, 1971, s. 22–57); svensk har til orkidéen *Platanthera standört* 1578ff., *-pers* 1638ff.
- 10 Bom, Kaj, 1950, *Mere om slang*, København, s. 59.
- 11 Meddelt botan. gartner Axel Lange o. 1940.
- 12 Falk, Hj. og Torp, Alf, 1903, *Etymologisk ordbog over det norske og det danske sprog* 1, Kristiania, s. 17.
- 13 *Codex monacenses germanicus* 729, iflg. Fischer, Herm., 1929, *Mittelalterliche Pflanzenkunde*, München, s. 275.
- 14 Littré, E., 1863–77, *Dictionnaire de la langue française*, Paris, iflg. Lange, *Ordbog* [note 8] 2, 1960, s. 571, 573.
- 15 Gram, Kai og Jessen, Knud, 1940, *Vilde Planter i Norden* 1, København, s. 276.
- 16 Earle, John, 1880, *English plant-names from the tenth to the fifteenth century*, Oxford, s. 18, jf. s. 53: *opynharstre* til *Sorbus domestica* (1400-t.).
- 17 *Wright's Dictionary of obsolete and provincial English*, 1869, iflg. Britten, J. & Holland, Rob., 1886, *A dictionary of English plant-names*, London, s. 360; Grigson, Geoffrey, 1955, *The Englishman's Flora*, London, s. 172.
- 18 Hoops, Johs., 1905, *Waldbäume und Kulturpflanzen im germanischen Altertum*, Strassburg, s. 577f.
- 19 Nordhagen, Rolf, 1945, *Studier over gamle plantenavn I. Motiver i nordiske navn på skinntryter og blåbær*, Bergen.
- 20 Jf. *Sprog og Kultur* 28, 1976, s. 66.
- 21 Bom, Kaj, 1948, *Slang*, København, s. 105f., og sm. Forf., 1950, *Mere om Slang*, København, s. 177.
- 22 *Spectator* 5, 1948, s. 16f.
- 23 Marzell [note 8], registerbd. s. 550, sml. s. 19: sammensætn. med *arsch*.